

tech4refugeewoman_____

POLİTİKA BELGESİ

2020 Ekim, İzmir

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

Katkıda Bulunanlar:

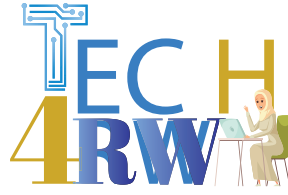
Mirvat Halabi

Aylin Karakaş

Kemal Gülpınar

Mohammad Saleh Ali

Bu politika belgesi Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin mali desteği ile hazırlanmıştır. Bu politika belgesinin içeriği tamamen İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneğine aittir. Politika belgesinde ki ifadeler İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin kendi sorumluluğunda olup, Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin politikalarını ve görüşlerini yansıtmamaktadır.

**HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ**

İÇİNDEKİLER

Başlıca Bulgular	2
Yönetici Özeti	3
Giriş	4-5
Yasal Mevzuat	6
Metodoloji	7
Bulgular	8
Demografik Bilgiler.....	8
İstihdam ve Gelir	8
Pandemi Farkındalığı.....	10
Pandemide Ulusal Yardımlar.....	11
Pandemide Yerel Yardımlar	12
Pandemi ve Eğitim.....	12
Pandemi ve Sağlık	13
Sonuç ve Tartışma	15
Paydaşlara Öneriler	17
Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Öneriler.....	17
Ulusal Kurum ve Kuruluşlara Öneriler.....	18
Yerel Kurum ve Kuruluşlara Öneriler	20
Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler	22
Akademiye Öneriler.....	23
Medyaya Öneriler	24

Başlıca Bulgular

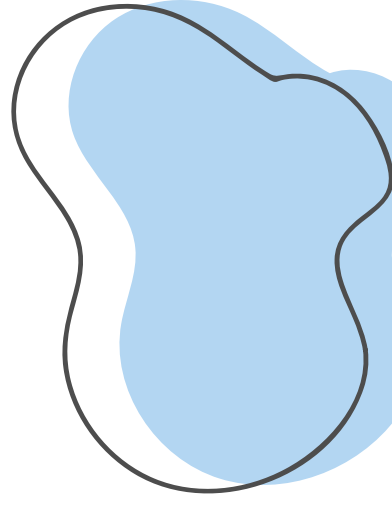
Yeni Gelişmeler Neler? Türkiye'ye Suriye'deki savaştan dolayı sığınan mülteci sayısı her geçen gün artmaktadır. Artan göç ile karşılaşılan sorunlar 2019 yılında baş gösteren Covid-19 pandemi süreciyle ağırlaşmış durumdadır. Pandemi sürecinde, mülteci kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere tüm mütteciler iş, eğitim, sağlık, yerel ve ulusal yardımlar alanlarında mücadele vermek zorundalar.

Neden Önemli? Toplumun sağlıklı bir şekilde düzenini koruyabilmesi açısından içerisinde barındırdığı alt grupların refah düzeyi önem arz etmektedir. Müttecilerin pandemi sürecindeki mücadelesi doğrudan veya dolaylı olarak Türkiye'deki, hatta dünyadaki, diğer vatandaşları da etkilemektedir. Hem insan hakların korunması hem de düzenin sağlanması açısından bu konuya ağırlık verilmelidir.

Ne Yapılmalıdır? Yapılan araştırmalarda elde edilen veriler doğrultusunda farklı disiplinlerin beraber çalışması veya vurgulanan alanlara dikkat etmesi gerekmektedir. Mülteci kadınlar ve pandemi sürecinde uluslararası, ulusal ve yerel karar mekanizmaları yanında sivil toplum kuruluşları, akademi ve medya da yer almalıdır.

Yönetici Özeti

Türkiye konumu dolayısıyla kritik olayların yaşandığı komşularından etkilenmeye açıktır. Kritik olayların yaşandığı komşularından birisi de 2011 yılında başlayan savaş ile mücadeleye devam eden Suriye'dir. Uluslararası boyut kazanan savaştan dolayı mağdur olup Türkiye sınırlarına sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı da günden güne artmaktadır. Bununla beraber, sayıları milyonları bulan mültecilerin karşılaştıkları sorunlara dünyayı etki altına alan Covid-19 pandemi süreci de eklenmiştir. Ekonomik sorunlar yanında sağlık ve eğitim alanında da sorunlar yaşayan mülteci kadınlar ve çocuklar araştırmamıza konu olmuşlardır.

İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği olarak 2020 yılı içerisinde Heinrich Böll Stiftung Derneği'ne Tech4RefugeeWomen adlı proje önerisi bahsi geçen konuyu ele almaktadır. Proje COVID-19 Pandemi sürecinde mülteci kadın ve çocukların karşılaştıkları sorunlar ve genel durum üzerine yoğunlaşmıştır. Proje eğitim faaliyetleri yanında literatür analizi ile bu analizler doğrultusunda gerçekleştirilmiş saha çalışmaları da içermektedir.

İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği projenin her aşamasında hedef kitle olarak mülteci kadın ve çocukları belirlemiş ve hedef kitlesini projenin tasarımı, yazım ve yürütülme sürecinde dâhil etmiştir. Proje tasarlanırken ve yürütülürken yedi önemli başlığa yer verilmiştir; demografik bilgiler, mültecilerin istihdam durumu, pandemi üzerine farkındalık, ulusal kurum ve kuruluşların pandemi yardımlarından faydalanabilme durumu, yerel kurum ve kuruluşların pandemi yardımlarından faydalanabilme durumu, eğitim ve sağlık.

Araştırma yapılırken dikkat edilen önemli unsurlardan birisi de 'Toplumsal Cinsiyet'tir. Pandemi sürecindeki problemlerin toplumsal cinsiyet boyutunu gösterebilecek sorular üzerinde durulmuştur. Tüm saha çalışmalarında 21. yüzyılda yaygınlaşan bu olguyu farklı perspektiflerden ele alınmış ve bulgular vurgulanmıştır.

Proje içerisindeki çalışmalar İzmir ilindeki 18-60 yaş aralığındaki Suriyeli mültecilere yönelik olup özellikle kadın mülteciler odak noktasına alınmıştır. Bu çalışmalar dört ana bölümde kategorize edilebilir; saha çalışması, eğitim çalışması, araştırma raporunun yazımı ve savunuculuk. Çalışmalar öncesinde yol göstermesi açısından yasal mevzuatlar ile uluslararası, ulusal ve yerel kurum ve kuruluşların raporları da incelenmiştir. Araştırmanın sunulması öncesinde literatür arkaplanına da kısaca değinilecektir.

Bu raporun amacı akademik arka plan ve saha çalışmaları doğrultusunda kurum ve kuruluşlara öneriler sunulmasıdır. Ele alınacak olan kurum ve kuruluşlar uluslararası, ulusal ve yerel olmakla beraber akademi ve medya da bu gruba dahil edilmiştir.

İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği

GİRİŞ

Tüm dünyayı ele geçiren Covid- 19 pandemi süreci kırılgan grupları da sarsmıştır. 2011 yılında Suriye>de çıkan savaştan kaçıp Türkiye>ye sığınan mülteciler bahsedilen kırılgan gruplar arasındadır. Fakat mülteci grupları içerisinde ayrı bir kırılgan grup daha barındırmaktadır ki o da kadınlar ve çocuklardır. Pandemi sürecinde, mülteciler ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz etkilense de mülteci kadınlar ve çocuklar bu etkilere erkek mültecilerden daha çok maruz kalmışlardır. Toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan bu durum incelenmiştir.

Mülteci Deneği verilerine göre Türkiye'deki geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı Temmuz 2020 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 15 bin 512 kişi artarak toplam 3 milyon 600 bin 710 kişiye ulaşmıştır. Bu kişilerin %46,8'ini 0-18 yaş grubu oluştururken kadın ve çocukların toplam sayısı 2 milyon 542 bin 481 olup toplam nüfusun %70,6'sını oluşturmaktadır (2020). Bu oranlar pandemi döneminde mülteci konusunun çalışılmasının önemini kavramamızı kolaylaştırmaktadır.

Mülteciler kültürleri gereği genellikle kalabalık aileler kurmayı tercih etmektedirler ki bu çocuk sayısının Türkiye ortalamasının çok üstünde olmasını açıklamaktadır. Pandemi döneminde kalabalık bir şekilde yaşamak efektif bir farkındalık ve farkındalığın getirdiği sorumlulukları gerektirmektedir. Bu nedenle araştırmamız mültecilerin farkındalık düzeyini ölçebilecek sorular içerdiği gibi önerilerde de farkındalık verilerine vurgu yapılmıştır.

Pandemi döneminde ekonomik hayat yavaşlamış, piyasalar zarar görmüş ve sektörler içerisinde krizler yaşanmıştır. Bu süreçte bazı iş yerleri kapanmış, bazıları iş çıkarmış ve bazıları işçilerinin maaşını kesmekte çözüm bulmuşlardır. Ülkenin vatandaşlarıyla beraber mülteciler de bu gidişattan olumsuz etkilenmişlerdir. Pandemiden önce zaten zor olan iş hayatları daha da zorlaşmış ve iş güçlerinin karşılığı düşürülmüştür. Bazıları işten çıkarılırken, bazıları maaş kesintileri ve işçi sayısının azaltılmasından kaynaklanan iş gücü yükü artışından mağdur duruma düşmüşlerdir.

Pandemi döneminde ulusal ve yerel yardımlarla halk desteklenmeye çalışılmıştır. Yardımlar nakit para, gıda ve hijyen kitleri başta olmak üzere farklı alanlarda yapılmaktadırlar. Fakat bu yardımlar ulaşması gereken herkese ulaşamamış ve yetersiz kalmıştır. Mülteci grubu bu yardımlara erişim sağlamakta zorlanmışlardır ki bunun en önemli nedeni ülkenin bürokrasisinin bilinmemesidir. Bürokrasi haricinde, TC vatandaşı olmadığı için yardım paketlerinden yararlanamayan mülteci toplulukları da mevcuttur. Bahsi geçen yardım paketlerine erişebilen kalabalık ailelerde yaşayan mültecilerin bu destek paketlerinin içeriğini yeteri bulup bulmaması ise bir diğer araştırılması ve üzerinde durulması gereken konudur.

Pandemi sürecinde olumsuz etkilenen bir diğer alan ise eğitimidir ki bu sorun uzaktan eğitim ile giderilmeye çalışılmıştır. Uzaktan eğitim her ne kadar müfredatların ilerlemesinde ve programların işlenmesinde etkili olsa da sınıfsal farklardan kaynaklanan eşitsizliği de derinleştirmiştir. Gerekli teknolojik araç gereçlere sahip olamayan mülteci çocuklar, pandemi sürecinde

eğitimden uzaklaşmışlardır. Dil bariyerinden kaynaklanan ödev kontrollerinin zorlaşması ve öğretmenlerle bağlantının zarar görmesi pandeminin olumsuz etkileri arasındadır. Çocukların bu konulardan ne derece etkilendikleri ise yürütmüş olduğumuz projede yer almaktadır.

Bir diğer önemli husus ise mültecilerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamasıdır. TC vatandaşı olmadıkları için nüfus kontrollerinin zorlaşması ve kültürel farklardan kaynaklanan engeller dolayısıyla pandemi sürecinde mülteciler sağlık hizmetlerine erişim konusunda engellerle karşılaşmışlardır. Örneğin; hamile mülteci kadınların düzenli kontrolleri bu süreçte aksamış ve ihtiyaç olan ilaçlara erişim de kısıtlanmıştır. Özellikle ekonomik sorunlardan dolayı sağlık alanıyla ilgili gereksinimlerini karşılayamayan kırılgan grup, bu süreçte nereye nasıl başvuru yapılacağını bilmemektedir. Bununla beraber, ev ortamındaki ekonomik sorunlardan kaynaklanan sağlıksız yaşam koşulları ve yetersiz beslenme mültecilerin kırılganlığını arttırmış ve pandemi dönemini daha zor atlattmalarına sebep olmuştur.

Araştırmamız yukarıda vurgulanan konu ve olguları hem anket çalışmasında hem de odak grup çalışmasında ele almıştır. Araştırma bulguları incelenip paydaşlara önerilere geçilmeden önce literatür taramasından elde edilen yasal mevzuatlar sunulacaktır. Bu sayede, bulgular ile yasal süreçler arasındaki ilişki incelenerek öneriler kısmına kısa, orta ve uzun erimli önerilerde bulunulabilir.

YASAL MEVZUAT

Mülteci ve göçmenlerin hakları hem ulusal hem de uluslararası yasal mevzuatta işlenmiştir. Yasal mevzuattaki kanun ve sözleşmelerin bazıları doğrudan mülteci ve göçmen haklarına odaklanırken bazıları dolaylı olarak bahsi geçen kırılgan grubu içermektedir. Bununla beraber, mülteci kadın ve çocukların haklarına değinen ve onlara destek olmak adına yürütülen sözleşmeler ve yardım programları da mevcuttur.

İlk olarak, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından çıkarılan **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)** bireyin temel hak ve özgürlüklerini korumayı amaçlamaktadır. AİHM mülteci haklarına dolaylı olarak değinen sözleşmelerdendir ve herhangi bir durumda eğer mülteci hakları ihlal edilirse **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)**'ne başvurulabilir.

1979 yılında çıkarılan ve 189 ülkenin imzaladığı **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)** kadınlara karşı her türlü cinsiyete dayalı ayrımcılığın engellenmesi ve kadın haklarının korunması üzerine çalışmaktadır. Bu sözleşme mülteci kadınları özellikle belirtmese de içerisindeki kadın haklarının korunması durumu mülteci kadınları da içerisine almaktadır.

IOM Türkiye Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu da mültecileri koruma amaçlı farklı yardımlarda ve etkinliklerde bulunmaktadır. Bu yardımlar dört ana başlıkta verilebilir; temel ihtiyaç yardımı, barınma yardımı, geçim kaynağı yardımı ve koruma yardımı.

- **Temel ihtiyaç yardımı;** çok amaçlı nakit, kısa hazırlanma desteği ve barınma tesislerinin onarımının sağlanması gibi yardımlar içermektedir. Bu yardımlar Acil Sosyal Güvenlik Ağı Programı (ESSN) kapsamı dışındaki hizmetleri içermektedir.
- **Barınma yardımı;** barınma tesislerinin onarımını ve rehabilitasyonu gibi konuları içermektedir.
- **Geçim kaynağı yardımı;** IOM, mültecilerin gelir getirici faaliyetlere dâhil olmasını desteklemenin yanında sıfırdan iş kurmaları veya hazırda işi olanların işlerini büyütmeleri için gerekli yardımları içermektedir. Bu bölümde mültecilerin sürdürülebilir iş gücü oluşturması hedeflenmiştir.
- **Koruma yardımı;** yönlendirme desteği, kişi bazlı yardımlar, danışmanlık ve adli yardım gibi hizmetleri içermektedir. Bu koruma çalışmaları esnasında belediye merkezleriyle yakın bir şekilde çalışmak planlanmıştır.

Uluslararası yasal sözleşme ve kanunların yanında 2013 yılında Türkiye'nin iltica konulu kanunu kabul edilmiştir. **6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)** 2014'te yürürlüğe girip yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'den çıkışları ve ülkede kalış süreleri üzerine usul ve esaslar içermektedir. Kanununun 3. maddesinde; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da babalara destek olunacağı vurgulandığı gibi kanun çeşitli psikolojik, bedensel ve cinsel şiddete maruz kalmış kişileri de içermektedir.

Türkiye'deki Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) de pandemi döneminde . Bu merkezler pandemi sürecinde göçmen ve mülteciler üzerine genel durumu anlayabilmek açısından incelenmelidir. GSM pandemi süreci hizmetlerinden bazıları şunlardır:

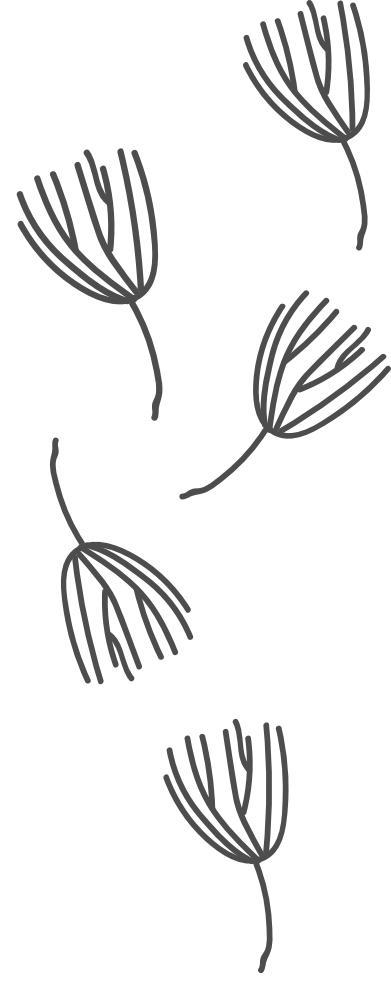
- COVID-19 üzerine Arapça bilgilendirme
- GSM girişinde göçmen ve mültecilerin ateş ölçümlerini yapıp gerek görülen kişilerin hastaneye yönlendirilmesi
- Gebelerin izlenmesi, çocukların izlenmesi, aşıların takip edilmesi ve bunların ayrı odalarda gerçekleştirilmesi
- Gebe izleme gibi rutin işler
- Suriyeli doktorların sosyal medya aracılığı veya birebir şekilde insanları Covid-19 pandemi süreci üzerine bilgilendirilmesi gibi sıralanabilir.

Yukarıda bahsedilen uluslararası ve ulusal yardımlar göçmen ve mültecileri pandemi sürecinde desteklemektedir. Ulusal ve yerel yardımların mülteciler tarafınca ne kadar yeterli olduğunu veya erişimin kolay olup olmadığı proje konumuzun dâhilindedir.

METODOLOJİ

Araştırmamız, Karabağlar, Konak ve Bayraklı ilçeleri başta olmak üzere 18-60 yaşa aralığındaki mültecileri içermektedir. Projenin amacı COVID-19 Pandemi sürecinde mülteci kadın ve çocukların karşılaştıkları sorunlar ve genel durum üzerine odaklanmış ve çözümler üretilmiştir. Araştırmalar literatür taraması ile zenginleştirilen akademik arka plan ve saha çalışması ile güçlendirilmiştir.

Anket çalışması, mülteci bireylerle yüz yüze görüşme metoduyla gerçekleştirilmiş olup 300 katılımcıya araştırmada yer verilmiştir. Araştırma öncesinde katılımcılar araştırmanın amacı üzerine bilgilendirilmiştir. Örneklemenin belirlenmesinde ise cinsiyet ve yaş gibi demografik veriler yanında kadın nüfusa ağırlık verilmiştir. Araştırma anket ve odak grup olmak üzere iki farklı araştırma yöntemi ile desteklenmiştir. Araştırma sonuçları hem sahada hem de dijital ortamda incelenip doğruluk ve geçerliliği ölçülmüştür. Araştırma hata payı güven sınırlılıkları içerisinde yer almaktadır.

BULGULAR

Tech4RefugeeWomen (T4RW) projesi dahilinde 300 kişi ile anket 12 kişiyle odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar yedi ana başlık altında incelenecektir: Demografik bulgular, istihdam ve gelir durumu, pandemi farkındalığı düzeyi, ulusal yardımların yeterliliği, yerel yardımların yeterliliği, kadın ve erkek mülteci çocuklarının pandemide eğitim hayatları ve mültecilerin sağlık hizmetleri üzerine görüşleri.

- **Demografik Bilgiler**

Araştırmamıza **300** kişi katılmakta olup katılımcıların 268'i (**%89,9'u**) kadındır. Kadın nüfusuna yapılan vurgunun sebebi araştırmamızın kadın ve kız çocuklarına yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat az da olsa (**%10,1'i**) erkek mültecilere de araştırmada yer verilmiştir. Bunun sebebi ise kadın ile erkek katılımcıların verdiği cevaplardaki farklılıkları gözlemlemektir.

Katılımcıların **%64,3'ü** evlidir ve mülteciler kültürleri gereği kalabalık ailelerde yaşamayı tercih etmektedirler. Mültecilerin yaklaşık **%36'sinin** ailesinde en az 6 kişi yaşamaktadır. Ayrıca **%15'inin** en az 5 çocuğu bulunmaktadır. Türkiye'nin batı kısmındaki aile yapısına bakıldığında bu değerler oldukça yüksektir.

Odak grubunda ise araştırmanın amacı dolayısıyla sadece kadınlara yer verilmiştir. **12 kadın** odak grubu çalışmamıza katılım göstermiştir. Katılımcılarının bazılarının eşleri yurt dışındayken çoğunu eşleri İzmir'dedir. Yaşları ortalaması 35 olan kadınların ortalama 2-3 çocuğu bulunmaktadır ve kalabalık ailelere sahiplerdir. Toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı iş hayatına atılmak yerine ev işlerine yönelen kadınlar üye oldukları derneklerde roller alıp sosyalleşmektedirler. Bununla beraber kadınlar Türkiye'ye daha kolay adapte olmak amacıyla Türkçe dil eğitimlerine de katılmaktalar.

- **İstihdam ve Gelir**

Pandemi döneminde en önemli sorunlardan birisinin istihdam ve gelir kaynakları olduğu gözlenmiştir. Kapatılan veya kapanmak zorunda kalan iş yerleri, küçülmeye giden iş yerleri ve diğer işle alakalı sorunlar kırılğan grubu daha da zayıflatmıştır. Bu mağduriyetin boyutunu kavrayabilmek adına istihdam ve gelir konusu da saha çalışmasına eklenmiştir.

Mültecilerin **%40'ının** ortalama aylık hane geliri **2000-3000 TL** aralığıdır; daha sonrasında ise **%29,3** ile **1000-2000 TL** aralığı gelmektedir. Gelir kaynakları sorusuna ise katılımcıların **%51,4'ü** ücretli geçici işlerde çalıştıklarını belirtmiştir. Bununla beraber mültecilerin sadece **%9,5'nin** ana gelir kaynağı devlet yardımlarıdır ki bu yüzdelik devlet yardımların geçim için yetersiz olduğunu kanıtlamaktadır.

Pandemi sürecinde çalışanların **%69,4'ü** günlük işlerde çalışma fırsatı bulabilmişken nüfusun sadece **%7,3'ü** düzenli işlerde çalışabilmiştir. Mültecilerin yarısından fazlasının geçici işlerde çalışması dikkat çekicidir. Geçici işlerde sigortasız veya herhangi bir sosyal desteksiz çalıştırılan mültecilerin pandemi dönemindeki maddi anlamdaki kırılganlığı daha da artmıştır.

Mültecilerin pandemi dönemindeki istihdam sorularına devam ettiğimizde ise **%65,2'sinin** pandemiden önce çalışırken bu oranın pandemi sürecinde **%18,5'e** düştüğü ve katılımcıların **%84,5'inin işlerini kayb ettikleri** gözlenmiştir. Katılımcıların **%34,6'sı** pandemi sürecinde **iş yerlerinin kapandığını** belirtirken **%32,9'u** bu süreçte iş bulamadığını vurgulamıştır. Elimizdeki veriler mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelir kaynaklarının pandemi döneminde olumsuz etkilendikleri göstermektedir.

Bu bulgular odak grubu çalışmasıyla da desteklenmiştir. Katılımcılardan biri **"Eğer siz (TC vatandaşları) çalışıyorsanız veriyorlardı tam, ne zaman biz çalışıyoruz veriyorlar yarım! E sonra pandemi çıktı... Bize veriyorlardı yarım, artık veriyorlar çeyrek. Bazen onu bile vermiyorlar!"** diye sıkıntısını dile getirmişti. Daha sonrasında genç bir kadın **"Evet! Benim babam da haftalardır parasını alamıyor. Para vermiyorlar ama daha çok çalıştırıyorlar. Pandemiye parasız daha çok çalıştırılmak bize yazık değil midir? Bizim de ailemiz vardır, ne yiyecek ne içecek! Biz aylardır kiramızı ödeyemiyoruz, patronlar bunu düşünmüyor. Ev sahibi diyor paramı ver, patron diyor para yok çalış!"** diyerek eklemeyi yaptı. Kırılganlığın pandemi ile beraber artmasından sonra mültecilerin görünürlüğü de azalmaya başladı. Haklarını savunmadıklarını bildiren mülteci kadınlar pandemi sonrasında devlet yardımlarının da kesildiğini belirtti. Bu hususta bilgi veren kadın katılımcılardan biri **"Devlet de bize yardım etmiyor ki! Pandemi yardımları yapıyor diye başvurduk bizi gören yok. Kızılay'dan yardım alıyorduk, artık o da yardım etmiyor, kartımız elimizden alındı. Pandemi sürecinde daha çok yardım edilmesi gerekirken aksine yardımların hepsi geri çekildi. Sadece Konak Belediyesi yaklaşık 1000 kişiye**

hijyen yardımı dağıttı, Bayraklı Belediyesi onu bile yapmadı! Bunun haricinde nakit olarak hiçbir destek görmedik devletten.” diyerek karşılaştıkları sorunları ve devlet desteklerindeki aksaklıkları dile getirdi.

İstihdam ve gelir konusunda pandemide karşılaşılan olumsuz gelişmelerin diğer alanları da etkilediği araştırmanın devamında da gözlenmiştir. Deneyimlenen ekonomik sıkıntılar mültecilerin sosyal, eğitim ve sağlık alanındaki rutinlerini de aksatmıştır.

- **Pandemi Farkındalığı**

Kent hayatında pandemi sürecini sağlıklı bir şekilde atlatmanın ilk aşaması yüksek farkındalıktır. Bu sebepten dolayı da mültecilerin pandemi farkındalığı ölçülmüş ve elde edilen diğer verilerle karşılaştırılmıştır. Sağlıklı bir toplum yanında, yüksek farkındalık bize mültecilerin adaptasyon süreciyle ilgili bilgi de vermektedir. Bilgilendirme kaynaklarının yaygınlık düzeyi bu konuda bize geçerli veriler sunabilirler.

Mültecilerin **%91,3'ü** Covid-19 hakkında yeterince bilgili olduğunu belirtmiştir. Bu hastalık süreci üzerine en çok vurgulanan bilgi kaynaklarının **sosyal medya (%36,6)** ve **sivil toplum kuruluşları (%16,8)** olduğu gözlenmiştir. Sosyal medyanın bu derece yaygın olması mültecilerin teknolojiyle ilişkilerinin iyileştiğini göstermektedir. Bununla beraber belediyelerden veya Sağlık Bakanlığı'ndan daha çok sivil toplum kuruluşlarının bilgi kaynağı olarak görülmesi STK'ların adaptasyon sürecindeki rolünün önemini kanıtlamaktadır.

Katılımcıların pandemi sürecinde karşılaştıkları en kritik üç sorun; işten çıkarılma ve maaş kesintisi gibi **ekonomik sorunlar (%33,1)**, **temel ihtiyaçları karşılayamama (%27,8)** ve **uzak eğitimden yararlanamama (%23,6)'dır**. Önceden de vurgulandığı gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması sorunu doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik sorunlarla bağlantılıdır. Hijyen, eğitim, vb konularda yeterli kaynağa sahip olamayan mülteciler bu sorunun kökenini hep maddi gelirin yetersizliğine bağlamışlardır.

Bir diğer önemli husus ise, mülteciler bilgilendirilmiş olsalar da sadece **%54,6'sı gerekli önlemleri aldığını belirtmiştir. %44,7'sinin** gerekli önlemleri almadığını belirtmesi toplumun diğer kısmını da tehlikeye atmaktadır. Bunun haricinde alınan önlemlere bakıldığında ilk

sırada **maske kullanımı (%30,2)**, ikinci sırada (**%23,2**) **sosyal mesafe** ve üçüncü sırada **dışarıya çıkarken dezenfeksiyon ürünleri taşımak (%16,8)** gelmektedir. Bu oranlar toplumun diğer kesimiyle oranlandığında düşük çıkmaktadır. Mültecilerin aldığı önlemler gözletlenmeli ve arttırılmalıdır ki pandemi süreci daha sağlıklı bir şekilde geçirilsin.

İhtiyaçları ekonomik ve pandemi döneminde ani gelişen sorunlar sebebiyle karşılanamayan mülteciler, pandemi döneminde savunmasız kaldıkları için daha fazla ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Bu durum odak grubuna da yansımıştır. Katılımcıların çoğu TC vatandaşlarının kendilerine hastalıklı gözüyle baktığını ve hastalığı mültecilerin getirdiğini düşündüklerini belirtmiştir. Örneğin katılımcı kadınlardan biri "**Bize hastalıklı gözüyle bakıyorlar, sanki hastalığı biz getirmişiz! Biz bir yere dokununca veya girince uzaklaşıyorlar. Belki ben onlardan daha temizim! Bizden kaçmalarını anlayamıyorum. Biz de temizliğimize ve hijyenimize dikkat ediyoruz.**" diyerek bu konudaki görüşünü belirtti. Odak grubundan aldığımız veriler bize TC vatandaşlarının mültecilere karşı önyargılarının pandemi sürecini zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Gelir kaynakları pandemi döneminde zarar görmüş olan mültecilerin toplum içindeki görünmezliği bahsi geçen önyargılarla artmıştır.

- **Pandemide Ulusal Yardımlar**

Covid-19 sürecinde ulusal kurumlar da mağdurlara yönelik gıda ve nakit para gibi yardım paketleri hazırlamış ve bu yardımları resmi sayfalarında yayınlamışlardı. Mültecilerin bu yardımlardan yararlanıp yararlanamadıkları araştırmanın önemli bölümlerinden biriydi. Gelir kaynakları bakımından mağduriyet yaşayan kırılgan grubun ulusal kaynaklarla desteklenmesi pandemi döneminde hayati bir önem taşımaktadır.

Yapılan anket çalışması göstermiştir ki mülteci katılımcıların **%80,3'ü** pandemi sürecinde devletin maddi desteklerinden **kolayca haberdar olamamıştır**. Haberdar olamamalarının en önemli sebepleri duyuruların yapıldığı resmi sayfaları bilmemeleri ve başvuru sürecini anlamamaları. Ayrıca, dil bariyerleri burada da karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber gıda yardımlarına bakıldığında katılımcıların **%86'sı devletin gıda yardımlarına kolaylıkla erişemediğini** söylerken **%83,7'si** de yapılan **gıda yardımlarının içeriğinin yetersiz** olduğunu belirtmiştir. Devletin sağladığı nakit yardımlarına baktığımızda ise katılımcıların sadece **%4,3'ü bu yardımlardan kolaylıkla yararlanabildiğini** ve erişim sağlayabildiğini söylemiştir. Bununla beraber **%84'ü bu maddi yardımların** temel ihtiyaçları karşılamak adına **yetersiz** olduğunu düşünmektedir.

Büyük resme bakıldığında yapılan yardımlara erişiminin zor olması yanında yardımların içeriğinin yetersiz olduğu bulgular arasındadır. Ulusal kurumlar ihtiyaç analizi yapmadıklarından dolayı toplumun temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorunlar yaşanmıştır.

• **Pandemide Yerel Yardımlar**

Ulusal yardımlarla beraber pandemi süreci yerel kurum ve kuruluşların pandemi destek paketleriyle de desteklenmiştir. Pandemi destek paketleri gıda, nakit para, eğitim, hijyen kiti gibi yardımları içermektedir. Mültecilerin bu yardımlara erişim düzeyi ve içeriklerin yeterliliği üzerine anket soruları da saha çalışmamıza eklenmiştir.

İlk olarak katılımcıların **%73'ü belediye yardımları konusunda yeterli bir şekilde bilgilendirilmediklerini** ve yardımlar konusunda haberdar olmadıklarını ve **%80,3'ü de bu yardımlara erişemediklerini** belirtmişlerdir. Bahsi geçen erişim zorluğu odak grubunda da karşımıza çıkmaktadır; **"Biz bilmiyoruz ki nereden ilan ediliyor ve nasıl başvuruluyor yardımlara. Ne belediyenin ne de devletin yardımlarını takip edebildik. Bize hiç kimse göstermedi biz de bilmiyoruz buranın işleyişini."** cevabıyla ve benzer görüşlerle fazlasıyla karşılaştı.

Anket çalışmasında görülmüştür ki katılımcıların yaklaşık **%86'sı faturalarının (elektrik, su, vb) belediyeler tarafından karşılanamamıştır**. Nakit para yardımlarına ise sadece **%7,4'ü erişim sağlayabilmiştir**. Gıda yardımları konusunda ise **%72,7'si gıda yardımlarından yararlanamamışlardır**. Son olarak da katılımcıların **%78'i hijyen kitinden** ve **%84'ü belediyenin eğitim desteklerinden yoksun kalmışlardır**.

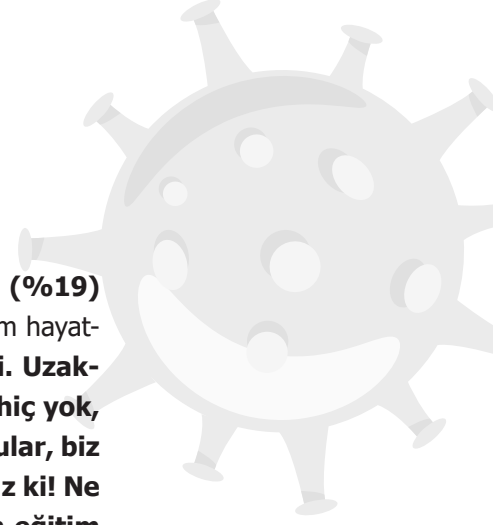
Kısacası, yerel yardımlara yani belediyenin yürütmüş olduğu pandemi destek paketlerine erişim sağlayamama sebepleri ulusal destek paketlerine erişememe sebepleri ile paralellik göstermektedir. Karşılıklı bilgi eksikliği ve dil bariyeri pandemi sürecinde yardımların yetersiz kalmasına sebep olmuştur.

• **Pandemi ve Eğitim**

Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim kararı tüm dünyayı yeni tartışmalara dahil etmiştir. Bu çözümlerle oluşan yeni engeller ve sorunlar giderilmeye çalışılsa da devam etmektedir. Uzaktan eğitim için gerekli teknolojik araç ve gereçlere sahip olamayan çocuklar ders programından uzaklaşmışlardır. Sınıflar arasındaki eşitsizliğin daha görünür olduğu uzaktan eğitim sisteminde bilgi asimetrisi riski de yükselmiştir. Özellikle mülteciler bu süreçte mülteci olmanın neden olduğu ayrımcılık yanında sınıfsal ayrımcılıkla da karşılaşmışlardır.

Yaptığımız saha çalışmasında, mülteci çocuklar üzerine de sorular eklemiştir. Sorular iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama çocukların toplumsal cinsiyet rollerini ölçen sorulardan oluşmaktadır. İkinci aşamada ise pandemideki uzaktan eğitime katılım üzerine sorular sorulmuştur.

İlk olarak katılımcıların kaçının eğitim alan çocukları olduğunu sorduk; yaklaşık **%77'sinin okula giden çocuğu mevcuttu**. Fakat bu çocukların sadece **%15'i uzaktan eğitimden yararlanabilmişti**. Uzaktan eğitimden yararlanamama sebeplerinin başında **internet erişiminin**

olmaması (%35,9), bilgi eksikliği (%26,4) ve teknolojik araçların eksikliği (%19) gelmektedir. Bu eksiklikler odak grup çalışmasında da değinilmiştir. Çocuklarının eğitim hayatlarına değinen bir anne sorununu "**Çocuklarımın eğitimi benim için çok önemli. Uzaktan eğitimden hiç memnun değilim. Evde sadece bir telefon var, bilgisayar hiç yok, televizyon da bazen çalışıyor bazen çalışmıyor. Öğretmenlerinden çok koptular, biz yardım edemiyoruz çocuklarımıza. Türkçe dersleri var, biz Türkçe bilmiyoruz ki! Ne yaptığını takip edebiliyorum ne de sorularına cevap olabiliyorum. Uzaktan eğitim iptal edilmeli bence.**" diyerek dile getirmiştir.

Bulgulara bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara da yansıdığı görülmektedir. Kız çocukları ev işlerinde ve çocuklarına bakma konusunda erkek çocuklarına oranla daha çok sorumluluğa sahiptir. Örneğin; mülteci kız çocuklarının **%90'ı kısmen veya tamamen ev temizliğine yardım ederken** erkek çocuklarının sadece **%15,1'i ev temizliğine yardım etmektedir**. Bununla beraber odak grupta kadınlar toplumsal cinsiyet rollerini şu şekilde özetlemiştir: "**Erkek dediğin güçlü olur, çocukken çalışmaya başlar. Öğrenmeli erkek hayatı erkenden. Kızlar ise nazlı ve kibar olmalıdır. Erkekler hem fizik ile hem de diğer anlamda kadından daha güçlü olmalıdır**". Tüm bu ifadeler erkeklerin toplumdaki yerini açıkça özetlemektedir. Aradaki fark toplumsal cinsiyetin yeniden yaratımının mülteci aileler içerisindeki önemini vurgulamaktadır.

Araştırmamız bu rollerin pandemi sürecindeki eğitim hayatını nasıl etkilediğini de ölçen sorular içermektedir. Pandemi dönemindeki uzaktan eğitime erişim, öğretmen ile öğrenciler arasındaki iletişiminin kalitesi, ödevlerin kontrol edilme durumu, ailenin desteği ve öğrencilerin çabaları üzerine sorularla erkek ve kız çocuklarının eğitim hayatlarıyla ilgili veriler elde edilmiştir.

Anket çalışmamız göstermektedir ki her ne kadar erkek çocukların ihtiyaçları karşılanmak istense de bu istek; fırsatlar doğrultusundadır. Örneğin pandemi sürecinde **eğitim hayatı maddi manevi ailesi tarafından karşılanan erkek çocuklarının** oranı **%61,1** iken bu oranın **%54,5'i** "kısmen" yanıtını vermiştir. Mülteci erkek çocuklarının sadece **%6,6'sının** eğitim hayatı aile tarafından tamamen karşılanabilmektedir. Kız çocuklarına bakıldığında ise, **eğitim hayatı maddi manevi ailesi tarafından karşılanan kız çocuklarının** oranı **%52,3** iken bu oranın **%35'i** "kısmen" yanıtını vermiştir. Kısacası, kız çocuklarının **%17,3'ünün** eğitim hayatı tamamıyla aile tarafından karşılanmaktadır. Kısmen cevaplarının erkeklerde daha yüksek olmasının yanında kız çocuklarının kesinlik oranı daha yüksektir. Bu oranlar, kız çocuklarının eğitim hayatının toplumsal cinsiyet rolleriyle kesintiye uğramadığını göstermemektedir.

Bununla beraber, öğretmenler ile mülteci kız çocuklarının ilişkisi mülteci erkek çocuklarına oranla daha sağlıklı ilerlemektedir. Odak grup çalışmasında da kız çocuklarının eğitim hayatına daha

istekli ve yatkın oldukları vurgulanmıştır. Pandemi sürecinde kız çocukları uzaktan eğitime daha kolay adapte olurken erkek çocukları eğitimden daha çok uzaklaşmış ve iş hayatına atılmayı tercih etmişlerdir. Bu noktada toplumsal cinsiyetin etkisini gösterebiliriz, çünkü mülteci ailelerinde **“erkek çocuk erken yaşta çalışmalıdır ve hayata atılmalıdır”** inancı fazlasıyla yaygındır. Bu inanç ve ekonomik sıkıntılar mülteci erkek çocuklarını çalışma hayatına erken yaşta sürüklemiştir.

Son olarak, İzmir ile diğer bölgedeki mültecileri ayıran nokta toplumsal cinsiyet sınırlarının pandemi döneminde esnetilmiş olmasıdır. Erkek çocukları ev işlerine daha çok yardım etmeye ve kadınların iş gücünü biraz da olsun hafifletmeye başlamıştır. Tüm ailenin yükünü tek başına kaldırmaktan yorulan mülteci kadınlar yardım konusunda erkek çocuklarını da ev hayatına dahil etmişlerdir.

Kısacası, mülteci çocukları pandemi döneminde uzaktan eğitime ve uzaktan eğitimin gerektirdiği araç ve gereçlere erişimde büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Dil bariyeri uzaktan eğitimde artmış ve ödevlerin kontrolünden derslerin aileler tarafından kontrolüne kadar her konuyu zorlaştırmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine baktığımızda ise pandemi sürecinde bu sınırların esnetildiğini ve mülteci erkek çocuklarının ev işlerine az da olsa destek olduklarını görmekteyiz. Bununla beraber, her ne kadar toplumsal cinsiyet rolleri mülteci aileler içerisinde yaygın olsa da kız çocuklarının eğitim hayatını sanıldığı kadar olumsuz etkilememiştir bu durum. Aksine, kız çocukları eğitim alanına erkeklere oranla daha istekli ve başarılıdır. Son olarak, aileler kendi temel ihtiyaçlarından ziyade çocuklarının eğitiminin desteklenmesini talep etmektedirler. Her türlü zorluğa katlana bileceklerini belirten mülteci annelerin en büyük üzüntüsü uzaktan eğitimle çocuklarının bozulan eğitim hayatıdır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Pandemi ve Sağlık

Pandemi döneminde, sağlık kurum ve kuruluşlarındaki yoğunluk artmış ve bu kurum ve kuruluşlara erişim zorlaşmıştır. Özellikle mülteciler gibi kırılgan gruplar sağlık hizmetlerine erişimde diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha fazla mağduriyet yaşamışlardır. Anket ve odak grubu çalışmamızda sağlık konusuna da ayrıca yer verilmiştir.

Anket çalışmalarında göre, pandemi dönemindeki **sağlık hizmetlerinden** katılımcıların sadece **%20,3'ü memnundur** ve **%69,7'si kesin bir şekilde sağlık hizmetlerinden memnun olmadıklarını** belirtmişlerdir. Katılımcıların **yaklaşık %70'i pandemi döneminde ihtiyacı olduğu zamanlarda sağlık kuruluşlarına kolaylıkla erişim sağlayamamıştır**. Bu konu odak grubunda şöyle bir yorum almıştır: **"Benim yanımda kocaman bir şey çıkmıştı, durumum acildi beni kabul ettiler. Ama kardeşim hastalandığında onu hastaneye sokmadılar, çünkü durumu acil değilmiş. Öyle dediler, biz de döndük"**. Bu yorum herkes tarafından desteklenmiştir ve acil bir durum olmadığı için kontrol edilmeden geri gönderildiklerini belirtmişlerdir. Bununla beraber, katılımcı mültecilerin **%66'sının** ilaç ihtiyaçları da bu süreçte karşılanamamıştır. İlaç ve diğer sağlık ihtiyaçları pandemi sürecinde aksamaya uğrayan mülteciler sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini ve herkese açık olmasını istemektedirler.

İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği 2020 yılı içerisinde Heinrich Böll Stiftung Derneği'ne Tech4RefugeeWomen adlı COVID-19 Pandemi sürecinde mülteci kadın ve çocukların karşılaştıkları sorunlar ve genel durumunu belirlemeye yönelik araştırmayla başvurmuştur. Araştırma literatür taraması yanında saha çalışması (anket ve odak grubu çalışmaları) da içermektedir. Proje tasarlanırken yedi ana başlığa odaklanılmıştır: demografik bilgiler, mültecilerin istihdam durumu, pandemi üzerine farkındalık, ulusal kurum ve kuruluşların pandemi yardımlarından faydalanabilme durumu, yerel kurum ve kuruluşların pandemi yardımlarından faydalanabilme durumu, eğitim ve sağlık.

300 kişinin katıldığı anket çalışmasına **268 kadın** katılım göstermiştir. Odak grubu çalışmasına ise 12 kadın katılım göstermiştir. Hane nüfusu altı kişi geçen mülteci aileleri pandemi sürecinde kalabalık aile yapısı dolayısıyla sorunlar yaşamışlardır. Kalabalık ortamlarda yaşam onların sağlıklarını tehlikeye attığı gibi pandeminin yayılımı için de bu konu risk oluşturmaktadır.

İstihdam durumuna bakılırsa eğer; aylık gelirleri ortalama 3000-4000 TL arasında olan kalabalık mülteci aileler gelir konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Genelde geçici ücretli işlerde istihdam edilen mülteciler pandemi sürecinde işlerini kaybetmişlerdir. Pandemi sürecinde mülteci nüfusunun kırılganlığını arttıran en büyük etkenin ekonomik sıkıntılar olduğu gözlenmiştir. Eğitim, sağlık ve diğer sorunların temelinde de pandemi döneminde ağırlaşan ekonomik sorunlar yatmaktadır.

Mülteciler pandemi sürecinde önlem almaya gayret göstermektedirler. Mültecilerin pandemi

konusunda bilgilendikleri en yaygın kanal sosyal medya olup sonrasında da sivil toplum kuruluşları gelmektedir. Pandemi sürecinde en büyük sorunların ekonomi ve eğitim olduğu belirtilmiş ve gözlenmiştir.

Ulusal yardımları irdeleyen sorularımıza verilen yanıtlara bakılırsa katılımcılar ulusal yardım hizmetlerinden memnuniyetsizlerdir. Devletin sağladığı gıda ve nakit yardımlarından yararlanamadıklarını belirten katılımcılar yardımlara kolaylıkla erişim sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu yetersiz erişimin en büyük sebeplerinden biri katılımcıların ulusal yardımlara nereden nasıl erişim sağlayabileceklerini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bahsi geçen destek paketlerine erişim sağlayabilenlerse paketlerin içeriğini yetersiz bulmuşlardır.

Yerel kaynaklarla ilgili sorulara da ulusal yardımlara yapılan yorumların benzerleri gelmiştir. Fakat, yerel yardımlara erişim ulusal yardımlara oranla daha yüksektir. Özellikle nakit, hijyen ve eğitim alanlarında yapılan yardımlardan yararlanamadıklarını belirten mülteciler pandemi dönemindeki mağdur olduklarını ifade etmişleridir. Odak grup çalışmasında ise Konak Belediyesi'nin az da olsa yardım çağrılarının olduğu, fakat Bayraklı Belediyesi'nin bu konuda hiçbir gayret göstermediği vurgulanmıştır.

Saha çalışmalarında, en çok vurgulanan konu ekonomik sorunlardan sonra eğitimidir. Uzaktan eğitimin yarattığı sorunlar ve eşitsizlikler hem anket hem de odak grubu çalışmalarında gözlenmiştir. Bulgular arasında pandemi döneminde okula giden çocuklarının birçoğunun uzaktan eğitimden yararlanmadığı yer almaktadır. Teknolojik yetersizlik ve dil bariyeri bahsedilen en önemli nedenlerdendir. Çocuklarının derslerini takip edemeyen ailelerin en büyük sorunu Türkçe bilgisinin az olmasıdır.

Çocuklar arasındaki toplumsal cinsiyet rolleri de araştırmaya yer verilmiştir. Toplumsal cinsiyet etkileri aile içerisinde oldukça yoğun bulunmuştur. Kültürleri gereği erkeğin ve kadının rollerinin farklı olduğunu belirten mülteci kadınlar, erkek ve kız çocuklarına ev içerisinde farklı roller biçmişlerdir. Pandemi döneminde ev hayatının kalabalıklaşması ve yoğunlaşması erkek ve kız çocukları arasındaki rol sınırlarının esnetilmesine sebebiyet vermiştir. Erkek çocuklarını da ev işlerine dahil ettiğini belirten mülteci kadınlar, pandemi dönemindeki ev işlerinin kendi üzerlerinin yıkılmasından sıkılmışlardır.

Pandemi döneminde vurgulanması gereken sağlık hizmetleri saha çalışması sorularında da yer verilmiştir. Bilgilendirilme konusunda sıkıntı yaşamadıkları dile getiren mülteciler sağlık hizmetlerinden memnun kalmadıklarını eklemişlerdir. İhtiyaçları olan ilaçlara erişim sağlayamadıklarını ve gerektiğinde sağlık hizmeti alamadıklarını dile getiren katılımcılar pandemi sürecinde bu alanda büyük sorunlarla karşılaşmışlardır.

Sonuç olarak, mültecilerin kırılabilirliği pandemi sürecinde artış göstermekle beraber görünür-

lükleri de azalmıştır. Pandemi döneminde işten çıkarılan veya maaşları kesintiye uğrayan mülteciler ekonomik sorunlarla beraber eğitim ve sağlık alanlarında da sorunlarla karşılaşmışlardır. Tüm bu maddi yetersizliklere rağmen yeterli ulusal ve yerel yardıma erişim sağlayamadıklarını ve yardımların kısıtlı ve yetersiz olduğunu ifade eden katılımcılar bu konularda çalışmaların artırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

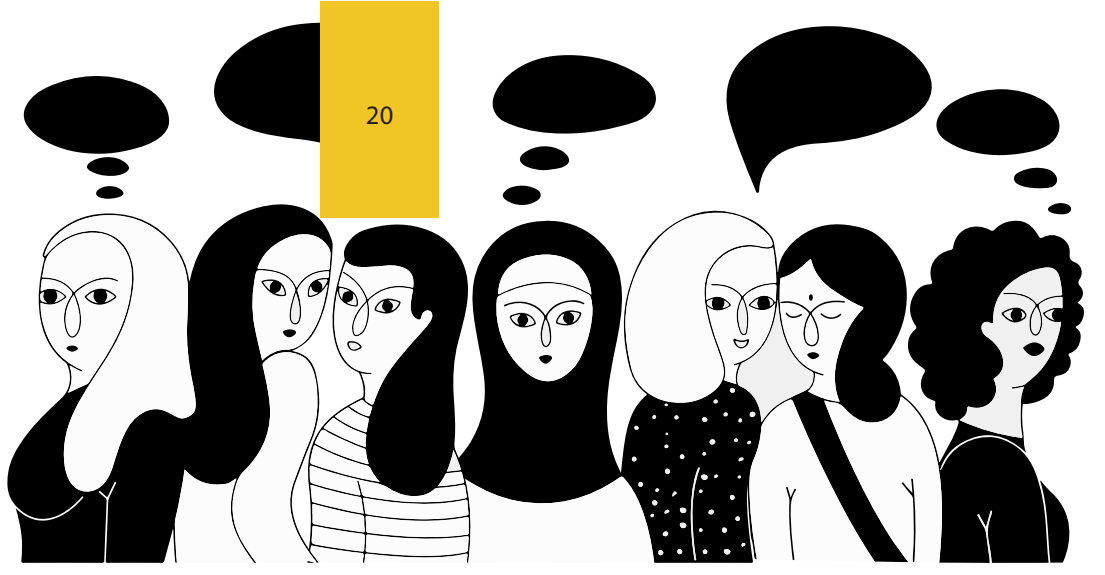
PAYDAŞLARA ÖNERİLER

Bu kısımda yapılan literatür taraması ve saha çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda paydaşlara öneriler sunulacaktır. Paydaşlar; uluslararası, ulusal, yerel kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, akademi ve medya olmak üzere 6 paydaşı içermektedir.

• Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Öneriler

Araştırma içerisinde uluslararası kurum ve kuruluşları içeren soru kalıpları yer almasa da yapılan literatür taramasında uluslararası kaynaklar da incelenmiştir. Yapılan taramalardan elde edilen veriler ile yapılan araştırmanın sonuçları birleştirilerek aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur:

- 1) Uluslararası mülteci ihtiyaçlarının envanterini eksik olduğu araştırmalarımızla gözlenmiştir. Farklı ülkelerin göç birimlerinden alınan net verileri birleştiren ve analiz eden uluslararası bir merkezin veya birimin kurulması mültecilerin pandemi dönemindeki temel ihtiyaçlarını karşılamak açısından yardımcı olabilir.
- 2) Suriyeli mültecilerin dağılım gösterdikleri ülkeler arasında "pandemi ve mülteciler" konusunda iletişim eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Bu dağılım içerisinde yer alan ülkelerin belirli zamanlarda gerçeğe en yakın verileri toplayıp, pandemi koşullarına uygun toplantılar düzenlemesi çözüm sürecini hızlandırır.
- 3) Mülteciler kendi haklarından habersiz oldukları gibi yapılan araştırma ve medya analizlerinde mültecilerin uluslararası korunma haklarının ihmal edildiği görülmektedir. Bu hakların gözetilmesi ve korunması için yeni uluslararası birimler kurulabilir.
- 4) Mülteci çocuklarının pandemi dönemindeki uzaktan eğitime kolaylıkla erişim sağlayamadıkları göze çarpmaktadır. Pandemi sürecinde sistemin aksamaması adına önerilen ve devam ettirilen uzaktan eğitim için gerekli teknolojik veya teknolojik olmayan araç ve gereçlerin çocuklara eriştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de uluslararası yardım fonları veya benzer projeler geliştirilebilir.
- 5) Pandemi döneminde türeyen yeni ihtiyaç ve sorunları kapsayan uluslararası yasa ve/veya sözleşmeler üzerine çalışılması ve bahsi geçen yenilikleri denetleyen birimlerin geliştirilmesi bu sürecin daha kolay bir şekilde atlatılmasını sağlayacaktır.
- 6) Yapılan araştırmalarda hamile ve yeni doğum yapmış mülteci kadınların kontrollerinin pandemi döneminde takip edilemediği vurgulanmıştır. Bu dönemde hamileler ve yeni

doğum yapmış anneler diğer bireylere oranla daha çok risk altındadır. Bahsi geçen mülteci kadınların ve yeni doğmuş çocuklarının kontrolleri için uluslararası sağlık gözetim merkezlerinin kurulması ve yapılan incelemelerle listelenen ihtiyaçların karşılanması üzerine finansal yardım projeleri tasarlanabilir.

- 7) Mültecilerin ilaç ihtiyaçlarının pandemi sürecinde ekonomi başta olmak üzere farklı sebeplerle karşılanamadığı gözlenmiştir. Temel ilaçların veya riskli hastalıkların ilaçlarının fiyatlarının pandemi döneminde uluslararası şekilde düşürülmesi düşünülebilir.
- 8) Pandemi sürecinde ev içerisinde kalabalıklaşma ve aile bireylerin beraber daha çok vakit geçirmesi beklenen ve gerçekleşen bir durumdur. Ailenin beraber daha çok vakit geçirmesi aile içerisindeki kadına ve çocuğa karşı şiddeti de arttırmıştır. Aile içerisindeki gözlenen fiziksel ve psikolojik şiddetin uluslararası görünürlük kazanması ve azaltılması açısından etkili projeler düzenlenebilir. Örneğin, aile danışma merkezleri uluslararası boyutta desteklenerek ücretsiz eğitimler ve faaliyetler tasarlanabilir.

Yukarıdaki öneriler uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından gözden geçirilirse ve uygun çalışmalar düzenlenirse daha sağlıklı ve planlı bir pandemi süreci geçirilebileceği gibi gelecekteki olası pandemik süreçlere de hazırlıklı olunur.

• Ulusal Kurum ve Kuruluşlara Öneriler

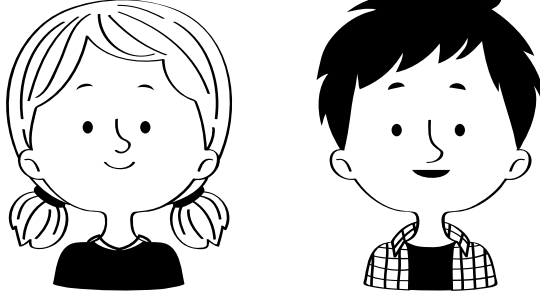
Yerel kurum ve kuruluşlara geçmeden önce diğer tüm paydaşların doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği ulusal kurum ve kuruluşlara değinmek gerekmektedir. Merkezi kararların alındığı ülkemizde diğer paydaşları denetleme ve destekleme hakkına sahip ulusal kurum ve kuruluşlara şu öneriler verilmiştir:

- 1) İstatistiki verilere bakıldığında her ne kadar toplam mülteci sayısı ve mültecilerin nüfus dağılımı üzerine gerçeğe yakın sayılara erişebilsek de temel ihtiyaç listeleri üzerine envanter bulunmamaktadır. Mültecilerin sayıdan ibaret görmek yerine yeme, içme, barınma, vb. temel ihtiyaçlarının da listelenmesi kritik dönemleri daha kolay şekilde atlatmaya yardımcı olacaktır.
- 2) Saha çalışmalarında dil bariyeri her alanda (ekonomik, sosyal, vb.) gözlenmiştir. Türkçe bilmediği için pandemi destek paketlerine erişim sağlayamayan mülteciler için ücretsiz dil kursları düzenlenebilir. Mültecilerin entegrasyonu önündeki en büyük engellerden biri olan dil kökenli iletişim kopukluklarının giderilmesi sadece pandemi dönemini değil mültecilerin tüm hayatını olumlu etkileyecektir.
- 3) Bulgular, ulusal pandemi destek paketlerine erişim sağlayan önemli sayfaların ve mecraların mülteciler tarafından bilinmediğini göstermektedir. Pandemi üzerine sosyal medya üzerinden veya diğer kitle iletişim araçlarından bilgilendirilme yapılırken yardım paketlerine erişim yollarının da ayrıntılı bir şekilde aktarılması yardımcı olacaktır.
- 4) Mülteciler anket çalışmalarında beslenmelerinin pandemi döneminde sağlıklı bir hal

aldığını ve temel besinlerini karşılayamadıklarını vurgulamışlardır. Et, süt ve süt ürünleri tüketimlerinin pandemide düştüğünü belirten mültecilerin bağışıklık sistemi tehlikeydedir. Bu sebeple ulusal yardımla beslenme üzerine daha çok gıda destek paketleri hazırlayabilirler.

- 5) Mülteciler arasında çok az kişi gıda destek paketlerine erişim sağlamıştır. Gıda destek paketlerini hem sayı hem de içerik olarak yetersiz buldukları belirtmişlerdir. Ulusal kurum ve kuruluşların gıda destek paketlerini sayı ve içerik olarak zenginleştirilmesi COVID-19 gibi kritik pandemilerde yardımcı olacaktır.
- 6) Ulusal destek paketleri arasında yer alan nakit para yardımları üzerine de sorular eklenmiştir. Bu sorulara olumsuz dönüşler yapan mülteci kadın grubumuz genellikle bu tür yardıma erişim sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Nakit para yardımlarının pandemi döneminde daha da imkansız hale geldiğini belirten katılımcılar nakit para yardımlarının düzensizliğinden de bahsetmişlerdir. Ulusal kurumlar nakit para yardımlarının sayısında artış yaparsa yardım daha uzun erimli olarak ihtiyaçları karşılayabilir.
- 7) Nakit para yardımlarının bir diğer eksiği ise miktarının yetersiz olmasıdır. Yapılan yardımların anca kira masrafına yettiğini ve diğer temel ihtiyaçlarına yetmediğini belirten mülteci grubumuz bu konu üzerine de devletten yardım istemişlerdir. Ulusal kurum ve kuruluşların nakit para miktarını yapılan ihtiyaç araştırmaları doğrultusunda belirlenen miktarlara çıkarması sürecin daha kolay atlatılmasına katkı sağlayacaktır.
- 8) Pandemi sürecini daha sağlıklı ve kontrollü bir şekilde geçirmek adına devlet kurumları kendilerine bağlı olan alt kurumlarla bağlantısını güçlendirmelidir. Kırılgan gruplar üzerine bilgi alınması zorlaştığı için ulusal kurumların yerel kurumlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla daha titiz çalışması önerilmektedir.
- 9) Uluslararası önerilerde yer alan mülteci hamile kadınların ve yeni doğum yapmış kadınların pandemi döneminde korunması gerekmektedir. Ülke içerisinde ücretsiz gebelik bakımları ve çocuk aşılarının kontrollü bir şekilde yapılması ihtiyaçları karşılayabilir. Aile hekimleri bu konuda daha dikkatli çalışabilirler veya bu konu üzerine yeni birimler oluşturulabilir.
- 10) Uzaktan eğitimin eşitsizliği arttırdığı öncesinde yapılan araştırmalar yanında bizim araştırmamızda da göze çarpmaktadır. Bu eşitsizliği azaltmak adına teknolojik yardım paketleri de tasarlanabilir. Bu sayede çocuklar planlanmamış gelişmelerde çözüm olarak sunulan uzaktan eğitime daha eşit haklarla dahil edilebilirler.
- 11) Bununla beraber, kız çocuklarının eğitime çok istekli oldukları görülmektedir. Erkek çocuklarına oranla uzaktan eğitime daha çok hâkim ve dahil olan kız çocuklarını destekleyen yardım paketleri umut olacaktır. Bu sayede ailelerin okuyan çocuklarını desteklememe bahaneleri de azaltılmış olacaktır ki çoğu aile çocuklarının desteklenmesini ve okutulmasını istediklerini belirtmişlerdir.
- 12) Literatür çalışmaları, mültecilerin tutuklanma ve sınır dışı edilme korkusundan dolayı saklanıp sağlık kontrollerinden kaçtıklarını göstermektedir. Yasal işlemlerin pandemi

döneminde hafifletilmesi ve bu yeni yasal düzenlemelerin tüm kitle iletişim araçlarıyla duyurulması pandemi kontrolünü kolaylaştırabilir.

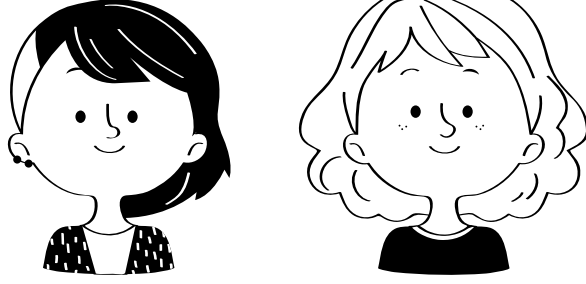
- 13) Bir diğer önemli konu ise çocuk işçilerdir. Pandemi döneminde eğitimden uzaklaşan ve ekonomik olarak ailesini ayakta tutmaya çalışan çocukların sayısı artmaktadır. Bu çocuklara daha güvenli çalışma ortamı sağlanmalıdır.
- 14) Son olarak, mülteci kadınlar dil bariyerleri ile toplumsal entegrasyonunu sağlayamadığı gibi teknoloji ile aralarındaki mesafe de bu konuda olumsuz bir etkidir. Teknolojiden uzak olan kadın mülteciler gerekli olan yardımlar için uygun mercilere erişim sağlayamadıkları gibi sosyal hayatın diğer alanlarında da geride kalmaktadırlar. Kadınların teknoloji okur yazarlığının iyileştirilmesi için gerekli projelerin düzenlenmesinde ulusal kurum ve kuruluşlar yatırım yapabilirler.

Yukarıdaki maddelerin ulusal kurum ve kuruluşlar tarafından hayata geçirilmesi COVID-19 dönemiyle beraber olası gelecek kriz anlarında kırılgan grupların ihtiyaçlarının desteklenmesinde yardımcı olacaktır. Bununla beraber, kırılgan grupların içerisinde yer alan kadın ve çocukların korunması ve desteklenmesinde de katkı sağlayacaktır.

• Yerel Kurum ve Kuruluşlara Öneriler

Bu bölümde belediyelerin yapabilecekleri üzerinde durulmuştur. Ulusal yardımların daha iyi dağılım göstermesi, halkın bilgilendirilmesi ve doğru verilerin toplanması açısından belediyeler önemli bir role sahiptir. Pandemi döneminde, belediyelere önerilebilecekler şöyle sıralanabilir:

- 1) Ulusal kurumların gerçeğe en yakın istatistikî verilere ulaşabilmesinde belediyelerin önemli bir rolü vardır. Mültecilerin sayıları, dağılım gösterdiği alanlar ve demografik verilerin düzenli olarak güncellenmesi ihtiyaç analizinde de yararlı olabilir.
- 2) Ulusal kurumların yardım paketleri yanında yerel kurum ve kuruluşlar da yani belediyeler de yardım paketleri hazırlamışlardır. Fakat, yapılan araştırma göstermiştir ki yardımların içerikleri mültecilerin kalabalık aileleri için yetersiz kalmıştır. İzmir'in ortalama aile sayısına göre hazırlanan paketler en az 6 kişinin yaşadığı mülteci aileleri için yetersizdir ve ek yardımlara ihtiyaç duyulmuştur.
- 3) Yapılan saha çalışmalarında, katılımcı mülteci kadınlar belediyelerin gerçekleştirdiği nakit para yardımlarının temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını vurgulamıştır. Belediyeler yardım miktarını arttırabilirse temel ihtiyaçları kolay şekilde karşılanabilir.
- 4) Yardım paketlerinden olan hijyen paketlerinin de yeteri kadar dağıtılmadığı bulgular arasındadır. Bu yardımları her belediyenin gerçekleştirmemesi ve gerçekleştiren belediyelerin de sınırlı sayıda hijyen paket dağıtması sıkıntılar yaratmıştır. Hijyen ürünleri satın alamayan mülteci grubu bu alanda belediyelerden daha detaylı ve düzenli hizmet beklemektedirler.
- 5) Pandemi döneminde bazı belediyeler elektrik, su gibi faturaların ödeme tarihini ertelemiş ya da iptal etmiştir. İzmir'de, mülteciler yaşadığı belediyelerde bu tür giri-

şimlerin olmamasından yakınmakta ve benzer uygulamaların kendi belediyelerinin gerçekleştirmesine ihtiyaçları olduklarını belirtmektedirler.

- 6) Gıda yardımlarına erişim oranlarının yüksek olduğu söylenemez. Gıda paketleri sadece ailelerin az bir bölümüne dağıtılmıştır. Bununla beraber, dağıtılan paketlerin de içeriği mülteci ailelere yeterli gelmemiştir. Demografik analizler sonrasında gıda paketlerinin düzenlenmesi bu konuda yardımcı olabilir.
- 7) Mülteci kadınların en çok vurgu yaptığı eğitim alanında da belediyelerin destek projeleri tasarımları uzaktan eğitimi daha verimli kılacaktır. Mülteci çocukların ihtiyaçlarının araştırılması ve listelenmesi uzaktan eğitimdeki eşitsizliklerin azaltılmasında destek olacaktır. Bununla beraber, eğitime önem verilmesi mültecilerin adaptasyonunu da kolaylaştıracaktır. Türkiye’de yaşamaya karar veren veya bu ülkeden ne zaman gideceğini bilmeyen mülteciler burada bir hayat kurmaya hazırdırlar. Önlerindeki engel ise dil ve çocuklarının eğitimidir.
- 8) Eğitim ile ilgili bir diğer öneri ise İzmir’de ücretsiz kurslar veren BELGEM tarzı dersane ve eğitim merkezlerinin çoğaltılmasıdır. Bu sayede bahsi geçen eğitimsel süreçler ve ihtiyaçlar daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilir.
- 9) Dil konusu için ekstra bir çalışma olarak düşünülebilir. Dil bariyeri sadece çocukları değil, tüm mülteci topluluğunu içermektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı evlerinde vakit geçirmek zorunda kalan kadın mülteciler Türkiye’deki sosyal ve ekonomik hayata entegre olamamışlardır. Kadınların ve çocukların entegrasyonu açısından ücretsiz Türkçe dil kurslarının belediyeler tarafından kurulması durumu iyileştirecektir.
- 10) Pandemi döneminde çocuk işçi sayıları artmıştır. Ailelerinin ekonomik zorlukları ve uzaktan eğitime erişim sıkıntılarından dolayı eğitimden uzaklaşmak çocukları iş hayatına yöneltmiştir. Çocuk işçi sayılarının belediyeler tarafından kontrol edilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Özellikle iş yerlerinde pandemiden korunup korunamadıkları araştırılmalıdır. Bununla beraber, yaşına göre tehlikeli işlerde çalışan çocukların haklarını ve hayatlarını koruyacak düzenlemeler tasarlanmalıdır.
- 11) Araştırmada, mültecilerin belediyeden önce sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kurdukları görülmüştür. Bu durum, sivil toplum kuruluşlarındaki verilerin ne kadar değerli olduklarını göstermektedir. Bu verilerin daha kullanışlı olması ve daha etkili faaliyetler düzenlenmesi açısından STK’ların ve belediyelerin bazı proje ve faaliyetlerde beraber çalışması veya iletişimde kalması önerilebilir.
- 12) Sağlık hizmetlerinden yararlanamayan ve ihtiyaç duyulan ilaçlarına pandemi döneminde erişim sağlayamayan mülteciler için çözümler üretilmelidir. Gerekli sağlık ekipmanlarının ve ilaçların listesi çıkarılıp ihtiyacı olan ailelere sağlık destek paketleri hazırlanabilir.
- 13) Belediyeler kitle iletişim aralarını daha sık kullanıp halkı bilgilendirmelidir. Saha çalışmamız bilgilendirmelerin yetersiz kaldığını göstermektedir. Özellikle halka pandemi gibi kritik durumlardan nasıl korunabileceklerini ve destek paketlerine erişim gibi konular

farklı iletişim kanalları kullanılarak vurgulanmalıdır.

- 14) Ulusal kurum ve kuruluşlara verilen önerilerde yer alan "mülteci kadınlar ve teknoloji okur yazarlığı" konusu belediyeler tarafından da göz önüne alınmalıdır. Önceki maddelerde bahsedilen dersane ve kurs merkezlerinde mülteci kadınlara yönelik dersler verilerek katkı sağlanabilir. Bu sayede kadınlar sosyal hayata daha iyi entegre olabildikleri gibi kendi ihtiyaçlarını ilgili merkezlere iletme konusunda da kendilerini geliştirebilirler.

Kısacası, belediyelere pandemi döneminde mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli bir rol düşmektedir. Ulusal yardımlar ve yasal düzenlemeler yanında belediyelerin de benzer çalışmalar yürütmesi ve ulusal yeniliklerin şehirler içindeki denetimini yapması sürecin daha kolay şekilde gerçekleşmesi sağlanabilir.

- **Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler**

Araştırmamız sivil toplum kuruluşlarının mülteciler ile üst merciler arasında köprü olduğunu göstermiştir. Bu sebeple de pandemi döneminde STK'lara da önemli bir rol düşmektedir. Öneriler şu şekildedir:

- 1) Suriyeli mülteciler üzerine kurulmuş olan sivil toplum kuruluşları, üyelerinden elde edilen sorunları bir politika belgesinde listeleyip üst mercilerle iletişimde olmalıdır. Bu sorunlar ekonomi, sosyal entegrasyon, dil bariyeri, eğitim ve sağlık başlıklarını mutlaka içermelidir. Ulusal ve yerel kurum ve kuruluşların destek paketleri düzenlemelerinde bu veriler göz önünde tutulmalıdır.
- 2) STK'lar uzaktan eğitime erişim sağlayamayan çocukları belirleyip, bu çocuklar için faaliyetler düzenleyebilirler. Başış toplayarak gerekli araç gereçlerin alınmasına katkı sağlayabilecekleri gibi kendi bütçelerine uygun bir çevrim içi ders sınıfı hazırlayıp yardımcı olabilirler.
- 3) Dil bariyeri konusunda da sivil toplum kuruluşlarına önemli rol düşmektedir. Türkçe bilmeyen mülteci kadınlara yönelik dil etkinliklerinin düzenlenmesi entegrasyonu hızlandıracaktır ve ihtiyaçların ifadesini kolaylaştıracaktır.
- 4) Sivil toplum kuruluşların kendi aralarında iletişim kopuklukları yaşadıkları ve işbirliğini çok fazla tercih edilmedikleri gözlenmiştir. Bu durum çözüm odaklı olmayı zorlaştırmaktadır, çünkü eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların kesişimselliği göz ardı edilmektedir. Örneğin mülteci derneklerinin kadın çalışmaları yürüten derneklerle beraber proje yürütmesi mülteci kadınlar için yardımcı olacaktır.
- 5) Pandemide artış gösteren aile şiddetini önlemek amacıyla kadın çalışmaları yürüten STK'lar farklı projeler ve faaliyetlerle savunuculuk sunabilirler. Problemin görünür kılınması açısından STK'lar önemli role sahiptir.
- 6) Yukarıda bahsedilen teknoloji okuryazarlığının artırılmasına yönelik çalışmalar da sivil toplum kuruluşları da rol almalıdır. Bu sayede üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda verimli teknoloji eğitimleri düzenlenebilir. Hatta sivil toplum kuruluşları bu çalışmalar için ayrıca bütçe ayırabilirler.

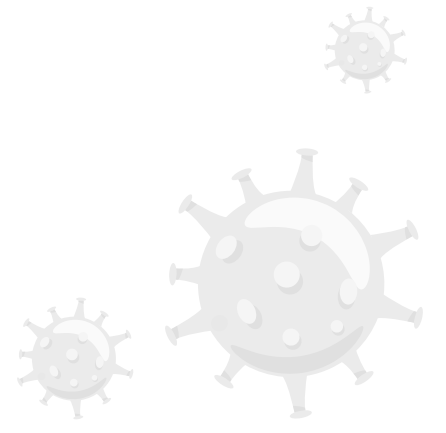
- 7) Sivil toplum kuruluşları alanında uzman olanlarla iş birliği yaparak mültecileri pandemiyle ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenleyebilirler.

Genel olarak, sivil toplum kuruluşları uluslararası, ulusal ve yerel kurum ve kuruluşların çözüm süreçlerinde rol alabileceği gibi savunuculuk ve çeşitli faaliyetlerle üst mercilere kritik konuları iletip çözüm üretebilirler.

- **Akademiye Öneriler**

Kırılgan grupları görünür kılmamanın yollarından birisi de bu grupları akademik araştırmalara dahil etmektir. Yaptığı araştırmalarla akademisyenler ve üniversitelerin araştırma birimlerine de bu konuda ihtiyaç vardır. Yapılan analizler sonrasında akademi dünyasına şu öneriler de bulunulabilir:

- 1) Literatür taramasında "pandemi ve mülteciler" üzerine diğer konularla karşılaştırıldığında çok fazla kaynak bulunmamaktadır. Türkiye akademisi bu süreçte araştırmalarını çeşitlendirmelidir.
- 2) Genellikle sağlık koşulları üzerine yazılan akademik belgeler mevcutken pandeminin toplumsal boyutunu dile getiren araştırma sayısı daha azdır. Toplumsal konulara yönelen araştırmacıların mültecilerle beraber çalışması gereklidir.
- 3) Türkiye'de mülteciler sadece toplum içerisinde değil bazı bilimciler tarafından da görmezden gelinmektedir. Ayrımcılığın akademiye azaltılması daha objektif ve bilimsel verilerin elde edilmesine katkı sağlayabilir.
- 4) Mülteci kadınlar üzerine yapılan araştırmalar artırılmalıdır. Mülteci kadınlar mülteci olmaları yanında cinsiyetlerinden dolayı da entegrasyon sorunları yaşamaktalar. Bu konunun akademiye taşınması elde edilen verileri daha değerli ve çözüm odaklı kılacaktır.
- 5) Mülteci çocuklar üzerine akademik kaynaklarda eksiklikler mevcuttur. Uzaktan eğitimde zorluklarla karşılaşan, çalışmak zorunda kalan ve ihtiyaçları karşılanmayan çocukların toplumsal ve psikolojik olarak incelenmesi gerekmektedir.
- 6) Mülteciler ve teknoloji okuryazarlığı üzerine akademik veri bulmak oldukça zordur. Özellikle mülteci kadınların hem Türkçe okuryazarlığı hem de teknoloji okuryazarlığı akademik araştırmalarla vurgulanmalıdır ki üzerine projeler oluşturulabilsin.
- 7) Akademi dünyası da sivil toplum kuruluşları ile beraber projeler yürütmelidir. Özellikle mülteciler, kadınlar ve çocuklar üzerine faaliyetler düzenleyen sivil toplum kuruluşla-

ryla beraber araştırmalar yürütmek ve bu projeleri uluslararası ve ulusal mercilere sunmak mültecilerin pandemi döneminde görünürlüğünü artırır.

Faaliyetlerde ve yasal düzenlemelerde bilimsel verilerin göz önünde bulundurulması bahsi geçen düzenleme ve faaliyetlerin daha başarılı olma oranını yükseltir. Bu sebepten dolayı akademi dünyası farklı perspektiflerle pandemide mülteci çalışmalarına dâhil olmalıdır.

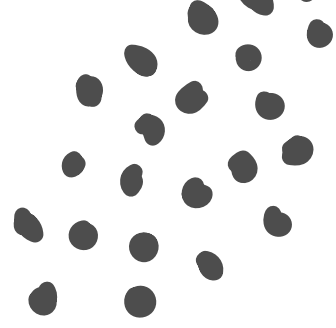
- **Medyaya Öneriler**

Medya 21. yüzyılın en etkili sektörlerinden biri haline gelmiş olup toplumu etkisi altına almayı başarmıştır. Renkli tasarımlarıyla, etkili sloganlarıyla ve diğer başka tekniklerle toplumu peşinden sürükleyen medyanın mülteciler ve özellikle mülteci kadınlar ve çocuklar üzerine çalışırken aşağıdaki önerileri göz önünde bulundurmalıdır:

- 1) Medya içerisinde mültecilere karşı nefret söyleminin yaygın olduğu gözlenmektedir. Bu nefret söylemi pandemi sürecinde mültecileri ve özellikle mülteci kadınları olumsuz etkilemekte ve ayrımcılığı arttırmaktadır. Medya bu nefret söylemini azaltmalıdır.
- 2) Şiddetin yeniden üretimi konusunda da medyanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Medya sektörü şiddeti yaygınlaştırılmasında veya toplumun şiddeti içselleştirmesinde önemli bir role sahip olduğunu farkında olarak veya olmayarak bu olguyu devam ettirmektedir. Bu durumun giderilmesi açısından medya denetlenmeli veya medya her projesinde, gerekirse toplumbilimcilerle çalışarak, projelerini düzenlenmelidir.
- 3) Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden yaratımında da etkili olan medya, kadınların sosyal entegrasyonunu olumsuz etkilemektedir. Mülteci kadınlar zaten kültürleri gereği toplumsal cinsiyet olgusunu yaşatırken medyanın bunu desteklemesi çözüm sürecini zorlaştırmaktadır. Medya sektörünün toplumsal cinsiyetin yaratmış olduğu eşitsizliği destekleyen ve yeniden yaratan proje ve tasarımları azaltılmalıdır.
- 4) Mültecilerin görünmezliğinin bir diğer sebebi de medya tarafından ihtiyaçlarının veya sorunlarının ekranlara taşınmamasıdır. Alınabilecek tepkilerden çekinildiği için mültecilerin medyaya yansıtılmaması mültecilerin kırılganlığını ve görünmezliğini arttırmıştır.
- 5) Medya sektörü yukarıdaki değişimler doğrultusunda proje tasarlarken toplumbilimciler ve psikologlar ile çalışırsa politik doğrular açısından daha sağlıklı görüşler elde edilebilir. Bunun en büyük sebebi, basit gibi görünen fikir ve tasarımların toplumda hassas ve kırılgan grupları olumsuz yönde etkileyecek olmasıdır.

İçselleştirilmiş toplumsal mesajların çoğunun medyatik kanallardan yayıldığını günümüzde deneyimlemekteyiz. Bu sebeple, medyatik kurum ve kuruluşların yukarıdaki önerileri önemseyerek projeler tasarlaması mülteci grubunun toplum içerisindeki görünürlüğü açısından önem arz etmektedir. Toplum kültür farklılıklarından dolayı ayırım yapmaya yatkın olduğundan medyanın bu koşulları dengelemesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası, ulusal ve yerel kurum ve kuruluşların verilen öneriler doğrultusun-

da gerçekleştirdiği yeni düzenlemeler doğrultusunda diğer sektörler de pandemi ve mltesi konusunda dikkat etmelidir. Yasal düzenlemeler ve akademik (bilimsel) araştırmaların topluma uygulanabilmesi için sivil toplum kuruluşlarına ve medyatik kurum ve kuruluşlara ihtiyaç vardır. Yukarıda bahsi geçen paydaşların iş birliği ile pandemi döneminde mültecilerin karşılaştıkları ekonomik ve sosyal problemler zme ulaştırılabilir.

REFERANSLAR

Bartels SA, Michael S, Roupetz S, et al. (2018). Making sense of child, early and forced marriage among Syrian refugee girls: a mixed methods study in Lebanon. *BMJ Global Health*;3:e000509.

Civelek, Y. Bozok, N. (Haziran, 2020). Göç, Sağlık, Pandemi Özel Sayı Makale Çağrısı. Göç Dergisi: <https://dergi.tplondon.com/goc/announcement/view/2>

Çakır, E. H. Karabacak, H. (2019). Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele. Kadın Dayanışma Vakfı: <https://www.hyd.org.tr/attachments/article/540/Mu%CC%88lteci%20Kad%C4%B1nlara%20Y%C3%B6nelik%20Toplumsal%20Cinsiyet%20Temelli%20Ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1k%20ve%20%C5%9Eiddetle%20M%C3%BCadele%20-%202019.pdf>

Endale, T. St. Jean, N. Birman, D. (2020). COVID-19 and Refugee and Immigrant Youth: A Community-Based Mental Health Perspective. American Psychological Association: <https://psyc-net.apa.org/fulltext/2020-38396-001.pdf>

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği. (2020). Pandemi Sürecinde Göçmenler ve Mültecilerle İlgili Durum. <https://korona.hasuder.org.tr/pandemi-surecinde-gocmenler-ve-multecilerle-ilgili-durum/>

IOM Turkey. (2019). MCOF: Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi. <https://turkey.iom.int/tr/reports>

Karakaş, B. (2020). Göçmen ve mültecilerin pandemi günlerinde Türkiye’de sağlık hizmetlerine erişimi. Heinrich Böll Stiftung: <https://tr.boell.org/tr/2020/05/18/gocmen-ve-multecilerin-pandemi-gunlerinde-turkiyede-saglik-hizmetlerine-erisimi>

Kepenek, E. (2020). Sınırdaki Mülteci Kadınlar Yardım Bekliyor. Bianet: <http://bianet.org/bianet/goc/220930-sinirdaki-multeci-kadinlar-yardim-bekliyor>

Kluge, H. H. P. Jakab, Z. et al. (2020). Refugee and Migrant Health in the Covid-19 Response. *The Lancet Journal*.

Kollender, E. Nimer, M. (July, 2020). Long-term Exclusionary Effects Of COVID-19 For Refugee Children In the German and Turkish Education Systems: A Comparative Perspective. IPC–MERCATOR POLICY BRIEF: <https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditor/Images/20200708-02075629.pdf>

Mülteciler Derneği. (Temmuz, 2020). Türkiyedeki Mülteci Sayısı: https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAjw1K75BRAEEiwAd41h1KkgxPzK-c-sYUqKbHyxH4GM5yXyR4Ld2SMEy_TTDQ8rhC6I4-n63BoCl0gQAvD_BwE

Nisanci, A., Kahraman, R., Alcelik, Y., & Kiris, U. (2020). Working with refugees during COVID-19: Social work voices from Turkey. *International Social Work*. <https://doi.org/10.1177/0020872820940032>

Rivera, C. Hsu, Y. et al. (Temmuz, 2020). Korona Virüs Kadınlar için Ne Anlama geliyor. UNDP: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/blog/2020/07/COVID-and-women.html>

Shrivastava, S. R. Shrivastava, P. S. (2020). Effective Containment of The COVID-19 Pandemic Among Migrants and Refugee: World Health Organization. TJFMPC. 14(2): <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1094055>

STGM. (2020). Mülteciler Pandemiye Temel İhtiyaçlarını Karşılayamıyor. <http://stgm.org.tr/tr/manset/detay/multeciler-pandemide-temel-ihityaclarini-karsilayamiyor>

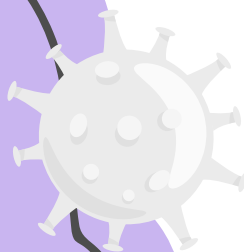
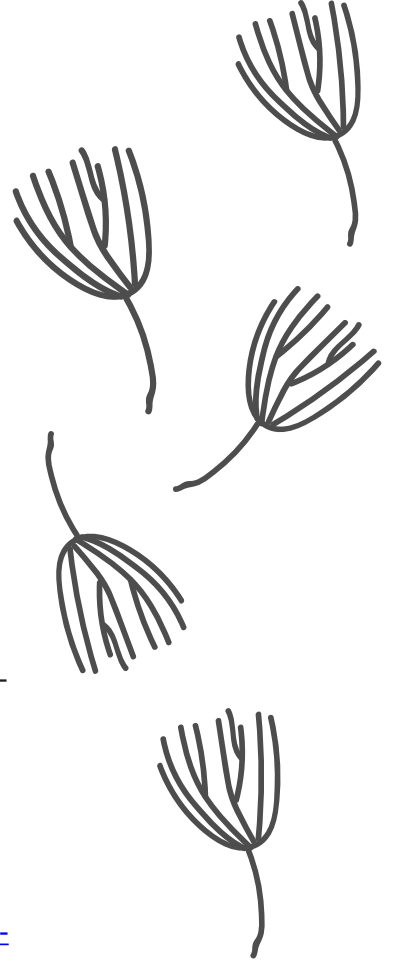
STGM. (2020). Salgın en çok Kadınları ve Çocukları Etkiledi. <http://www.stgm.org.tr/tr/manset/detay/salgın-en-cok-kadınları-ve-cocukları-etkiledi>

Truman et al. (2009). Influenza Preparedness and Response. American Journal of Public Health: <https://ajph.aphapublications.org/doi/pdfplus/10.2105/AJPH.2008.154054>

UNHCR.(?). Tüm Mültecilerin Yaşadığı Koruma Sorunları Kadınlar Tarafından da Paylaşılır. <https://www.unhcr.org/tr/tum-multecilerin-yasadigi-koruma-sorunlari-kadınlar-tarafından-da-paylasilir>

WHO. (2020). Measures against COVID-19 need to include refugees and migrants. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/measures-against-covid-19-need-to-include-refugees-and-migrants>

Zurayk, R. (2020). Pandemic and food security: A view from the Global South. Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development (JAFSCD).

tech4refugeewoman_____

POLİTİKA BELGESİ

tech4rw

tech4_women

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

